

EGY FALUSI KISASSZONY TÖRTÉNETE.

REGÉNY. — IRTA SZEMERE GYÖRGY.

(Folytatás.)

Ah, miss Cecil! Tehát még ezek után sem mondott le a kalandor a leányról! Ez a hallatlan szívósság valóságilag megdöbbentette Ervint. Már bánni kezdte könnyelmű ígérését. Beugrott a kalandor nyöszörgésének, mielőtt megdöngölt volna, hogy örök időkre megszabadíthatja vala védenését üldözőjétől, ha annak éjjeli támadását leleplezi. Mert hiszen azért büntetés jár s az elélt, az örök időkre diszkvalifikált álgentleman soha többé nem küzdheti fel magát arra a társadalmi talapzatra, amely nélkül egy earl leányához hozzáfért sem lehet. Mindazonáltal pillanatra sem jutott eszébe, hogy visszavonja adott szavát. Búszkén kiengesdedett.

— Ismétlem, — biztosította a kalandort — hogy tőlem senki sem fog megtudni semmit.

— Köszönöm, — nyöszörgötte a baronet — ezt nem felejtém el önnek s valahányszor találkozni fogunk az életben, mélyen kalapot fogok emelni ön előtt, nemcsak nagylelkűségéért, hanem mert ön az első ember, a ki legyőzött.

Mondván, visszavándorgott a tett színhelyén hagyott köpenyéért. Ervin nem törődött vele többé...

Az első nagyobb erőpróbáján diadalmasan átessett fiatal ember lelkében csak akkor született meg az a visszahatás, a mi a nagy erőfeszítéseket követni szokta, midőn ismét egyedül maradt. Munkaközben jóformán alig tudott magának számot adni eszelekedeteiről s annak indítékairól. Utána kezdte csak a pránként felfogni lovagias szolgálata igazi értékét s várható horderejét. Túl nem becsülte az érdemét, de már nem volt olyan naiv és közömbös, hogy győzelmet semmibe se vegye. Sőt nagyon örült neki, talán jobban, mint lelki tuskódása diadalainak. Ezek véres nyomokat hagytak a szívében, legalább is hegeket, ez azonban pozitív virtust volt, egészséges eredmény, a mi új erőpróbaakra, harcokdve ösztönöz. Még maga sem tudta, minek örül jobban, annak-e, hogy a kalandor legyőzésével szolgálatot tett egy embertársának, vagy annak, hogy eme szolgálata közben új, eddig nem is sejtett érzéseket s értékeket fedezett fel magában.

Mindenestre boldognak érezte magát szemben az új perspektívával, a mit győzedelmes kalandja számára megnyitott. (Ah, mégis csak ez az igazi élet! Nem a nyugalom és lemondás a legfőbb emberi cél, hanem az öröm, a tett élvezete, a követelés.)

Most már nem akarta magát visszaringatni iménti ábrándvilágába. Rájött a valóság, az élet izere, annál akart maradni. A szép angol leányra gondolt, eszébe jutott, hogy jóformán szemébe sem nézett a rendkívüli nőnek, a kit középkori patinájú lovagias szolgálatával lekötelezett, pedig az bizalmával szinte arra is felhatalmazta őt, hogy udvaroljon neki... Mit a kar tulajdonképpen? Örök időkre le szándékozik mondani azokról a gyönyörökről, a miket csak nőképes férfiak nyújtanak? Úgy akarja magát megboszolni a sorson, a mi véletlenül éppen azt a nőt tagadta meg tőle, a kinek kegyeire valóban áhított? Micsoda gyermekes makacsosság! Ott van Mary Wilt is, a ki az asszonyhódítás arzenáljának csaknem minden fegyverét kipróbálta ellene s még csak egy mosolyt sem tudott ajkára csalni. Mi az, a mi visszatartja a csóktól? Gyávasság, szemérem vagy egy annál is mélyebb erkölcsi érzés?

Ezt nem tudta Ervin eldönteni; azzal azonban már tisztában volt, hogy abban a milióban, a melyben él, nevelés az a szerep, a mit magára ráerőszakolt. Ostobaság végjátásania. Még gondolkodott egy ideig, aztán feltette magában, hogy a legközelebbi kedvező alkalommal megszívja a hozzátapadt primadonna csókszomjas ajkát. Pillanatra lerajzolódtott képzetében a miss Cecil ivalkászú ajka is, de azt már nem tudta elképzelni, hogy ennek a felesleges nőnek a híres művésznénél sokkal

kívánatosabb kegyeiben ilyen módon részesülhessen. Frivolnak találta magát a gondolatot is... Mindazonáltal nem tudott tőle menekülni. Sértette erkölcsi érzését s mégis megmaradt mellette, csoportosította a lehetőségeket s nem tudott elég okot találni azok megdöntésére... Hátha még tudná a szép leány, ha látta volna mit tett érdekében! — villant bele az agyába s már-már odáig jutott, hogy szinte szeretne volna, ha a leány végignézi a baronettel való erőmérkőzését, midőn egy különös nesz egy-szeribe kizökkentette képzetét kerékvágásából. Körülnézett, odafült. Mítsem fedezett fel állóhelyében, elhatározta, hogy kinyomozza a nesz eredetét. Ha embertől eredt, nem lehetetlen, hogy a baronettel lejátszott viaskodása nem játszódott le tanuk nélkül. Érdekében állott tudnia, ki látta, ha csakugyan látta valaki. Csak pár lépést kellett tennie, megtalálta a mit keresett.

Megszóltatták.

— Mylord!

A lady társalkodónéja volt. Egy hálószelek mellett térdelt. A hálószelek egy másik nő fekként mozdulatlanul.

Ervin odasietett.

— Lady Cecil! — kiáltotta elfojtott hangon. — Mi történt vele?

A társalkodónő ugyanúgy válaszolt.

— Nyugalom, mylord, mindjárt magához fog térni, csak ne csapjunk semmi zajt.

— Elvesztette eszméletét?

— El. Nagyon aggódott önért, mindent látott.

Mindent látott! Tehát teljesült a fiatal gróf titkos kívánsága. De most már nem örült neki. Szinte szemrehányást tett magának érte. Eredendő lovagias érzése megértette vele, hogy szebb lett volna amúgy. Ha titokban játszódott volna le a nagy jelenet, még különösebb hálára sem kötelezte volna a nőt, a kiért életével játszott.

Mindhiába, most már egy ténynyel állott szemközt, azzal kellett számolnia. Ráhajolt védenézére, hogy közelebbről lássa annak állapotát. A leány halottalovány volt és alig lélezett.

— Ne szaladjak mégis az orvosért? — kérdezte aggódó arczát a társalkodóné szegezve.

Ebben a pillanatban megragadta valaki a kezét.

— Nem, — mondta a hirtelen magához tért lady — nincs már semmi bajom.

Felült a nyugágyon. Lovagja kezét nem eresztette el. Az övé forró volt s reszketett, mint a nyárfalevél. Azonképen a hangja is.

— Köszönöm, mylord, my dear count! (Én édes grófom).

Ervin féléngett s lesütötte szemét.

— Végtelenül sajnálom... szegyélem, hogy aggodalmat okoztam magának, — mondta halak — felejtse el azt a rút jelenetet.

— Rút? Nem!

Most már talpon állott a leány, úgy ismételte.

— Nem, nem rút. Soha sem láttam szebbet, fenségesebbet.

Belekapaszkodott a férfi karjába, szinte vállára ejtette búszke fejét.

— Mylord, — suttogta — az a kép örökké élni fog emlékezetemben, nem tudom, mi lesz velünk, de ha ez után a hajózás után soha sem látánam is többé viszont, az én lelki világomnak ön lesz és marad a főhőse, utólerhetetlen, legyőzhetetlen eszményképe. Nem rajongásból mondom, — tette hozzá — megrendült érzéseim tévedéséből, szívemből jön minden szavam.

— Ah, miss Cecil!

Szívből jött ez a három szó is. Az aszkéta ifjútól alig lehetett többet várni. Pedig még sokkal, sokkal többet adott a leánynak szíve rejtelmes kincseiből. Megfelejtkezett a helyzet-

ről, a mely az earl leányát melléje sodorta, (a nélkül, hogy annak megközelítésére kézzel fogható jogot adott volna), meg a kötelező társadalmi konvencziókról, a lovagiaság törvényeiről: csak érzett, nem gondolkodott. A leány illatos fényes hajából rejtelmes villamos szikrák pattogtak a keblére s meggyújtották a szívét. Megsejtett, de idáig még soha nem a pasztalt mámoros ingerek bizsergetek ereiben. Leszűgő karja megmozdult s egy öntudatlan lendülettel a lady búszke fejére kanyarodott. Megsimogatta a keblén pihegő leány lágy haját kétszer, háromszor, tízszer, maga sem tudta hányszor, hiszen a leány engedte, lehínyt szemmel túrta; nem hogy elvonta volna tőle a fejét, de még jobban odatartotta neki. Oly engedelmes, odaadó volt a teste, mint egy álomjáróé, a kinek titokzatos magnetikus erők megsemmisítették az akaratát.

Trance állapotából a társalkodónő rezzengett fel elalélt úrnőként.

— Félek, hogy megfázik, milady... hűvös az éjszaka s különben sincsenek rendben az idegei.

Cecil levált a hatalmas férfi kebléről szelíden, szinte észrevétlenül, mint a fájáról lehulló alma virág.

— Óh, miss Maud, — mondta — nem érzem én most a hideget s rendbejöttem idegeim is. Kísérjen el a kabinomig, — kérte hű lovagját — támogasson, mert kissé még gyengének érzem magamat.

Ervin karját kérte a leánynak, de az másképp gondolta a támogatást.

— Maga karoljon belém, mylord, vigyen.

Szinte egybeforrott a fiatal pár a leány kabinjához vezető úton. Az ajtóban hirtelen elkapta Czezil a férfi kezét s rányomta az ajkát. Aztán eltűnt, mint egy álom. Ervin jóformán azt sem tudta valóság volt-e a lady keze, vagy csak a képzelete játszott vele... Csak annyit tudott, hogy most már nem reflektál többé a Mary Wilt ajkára: a tízes asszony-csók gondolata nem izgatta többé a képzeletét.

VII. Idill.

Ervinnek a baronettel lejátszódott éjjeli kalandját az érdekelt feleken s azok környezetén kívüli senki sem tudta meg a hajón. Ezek sem véletlenségből jöttek reá: a felfedezést közvetve a Balik összeesküvésének közvetlenül Ramazan, a hindu szolga éberségének köszönhetették. A hindu értesítette úrnőjét, illetve annak társalkodónőjét a skót kalandor támadásáról. Úgy jött rá, hogy úrnője parancsára minden éjjel őrt állt a hajón. Az ő feladata volt, hogy figyelemmel kísérje a magyar gróf és a skót baronet minden mozdulatát s azonnal jelentse úrnőjének és Baliknak, ha valami gyanúsát lát.

Hogy a Balik által szervezett testőrség nem lépett akcióba, midőn tette került volna a sor, hogy Ramazan sem Balikot, sem többi társát nem értesítette Ervinnek a skót kalandorral történt összeszólalkozásáról, annak Miss Maud volt az oka. Az ő lélekjelenlétén múltott, hogy felalarmoiztassék az egész hajó s úrnője egy közötrány középpontjába sodródjék; a lady parancsa ellenére ő tiltotta meg Ramazan-nak a további lépéseket s még akkor sem engedett, midőn a két athléta ölbekapott s úrnője a magyar gróftól való aggodalmában elvesztette eszméletét. Igen kockázatos volt a hű nő hajthatatlansága, de menthető. Azt a bizalmat, a mit India hatalmas alkirálya beléhelyezett, midőn egyetlen leányát ezermértődes útra reabízta, a véletekig vitt skrupulozitással kellett honorálnia. Bele is betegedett az erőfeszítésbe, a mely elsősorban emberies érzése ellen irányult, midőn úrnője jóbirneve ellenében jóformán egy emberlelet dobott kockára. A válságos éjt követő napon ágybanfekve kért

Ervintől bocsánatot eljárásáért. — Nem volt ereje talpra állni még a következő két napon sem. Erre az időre a magyar gróftól kérte meg úrnője gardirozására. Azt tartotta: egy perfekt gentlemannel hírbe keveredni nem lehet, csak közönséges férfiak kompromittálhatnak egy kifogástalan úrleányt...

Az indiai oceánuson suhogott a Minerva, sirályszárnyon, simán, mintha csupán csak a levegő ellenállását kellett volna legyőznie.

Immár csak három napi út választotta el a hajót a parttól. A szárazföld közelsége egész másféle érzéseket kellett Czezilben, mint Ervinben. Az lett volna a természetes, hogy rég nélkülözött atyja közeli viszontlátásán való örömben emelkedő kedvet mutasson a leány, holott ellenkezőleg történt: mennél közelebb jutott a kikötőhöz, annál ábrándosabbá, szinte borúsá vált a Cecil hangulata. Szórakozott lett, elmélázott, gyakran válasz nélkül hagyta lovagja megjegyzéseit és kérdéseit.

Nem úgy Ervin. A megújodott ifjú lelke most már nem érte be azokkal a benyomásokkal s érzéskincsekkel sem, a melyekkel a hajón gazdagodott: új és új eseményekre vágott, az eddigieknél még izgatottabakra. Szinte kapzsi lett. Mint a dogkokolyók, mely valameddig kutyaársain ki nem próbálta erejét, gyávan megfutamodik egy közös pinesi morgásától is, első győzelmes mánakodása után azonban mindig verekedni szeretne, nekimenne az orosz-lának is.

A lady kedve fogyatkozásához alighanem hozzájárult lovagjának ez a mind élnékebben jelentkező kedvveljárás, tettvágya is. (Hogyan, hát csöppet sem fáj neki a tőle való válás? Életét kockára tette érte csupa bravúrból, a



BÁRCZY ISTVÁN, BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÚJ FŐPOLGÁRMESTERE.

nélkül, hogy jutalomra számított volna! Elvégezte lovagi feladatát, aztán egy könnyed főhajítás után hátat fordít neki, a ki érte annyit remegett s gögösen, emelt fővel, szinte búcsúzó nélkül otthagya őt!

Albion ünnepelt leányának szemében ez egy válságos probléma volt. Nyugtalanító talány, a mit mindenáron meg akart fejteni. Eleinte két vélelem között kereste a rejtély kulcsát. Az egyik, hogy van már valakije a fiatal embernek, a másik, hogy nem kapott tőle elég bátorítást. Hovatovább azonban el kellett mind a két vélelmét vetnie. Az utóbbit, mert annál a hálánál és kegnél, a mit a fiatal férfi irányában tanusított, többet, női méltósága sérelme nélkül, amúgy sem nyújthatott volna. Hiszen elment a végső határig: lovagjának szinte karjába dőlt. A másik vélelmet meg azért ejtette el Cecil, mert valószínűtlennek tartotta, hogy valaki jövedvel ezer mértföldnyire utazék a kedvesétől. A leány ítélete utóvégre is abban állapodott meg, hogy halvérű ember a grófia, a nő szépség és kegyek iránt érzéketlen.

Lady Cecil egyelőre maga sem volt vele tisztában, hogy lovagja közömbössége csupán hiúságát bántja-e, avagy a szíve is érintve van-e általa. Elég szabadnevelésű és merész volt ahhoz, hogy fölvesse magában a kérdést: feleségül menne-e a magyar mágnáshoz, ha megkérné a kezét. Minden habozás nélkül igennel felelt. Apjától tudta, hogy dúsgazdag történelmi családból származik, azonkívül ezzel férfi volt, igazi gentleman: szel ép beérhetné bárki is. De midőn magába szállása ama pillanataiban, a melyekben szívizvizsgálatot tartott saját maga ellen, úgy tette fel a kérdést: hozzámenné-e az idegen férfihöz, ha se neve, se vagyona, se rangja? — kezdetben hallgatott, csak később vallott be magának annyit, hogy mindenképpen hozzá menne, ha nem magyar lenne, de brit.

(Folytatása következik.)



UKRÁN MENYASSZONY.



Lénárd Róbert rajza.

UKRÁNAI TEMPLOM BELSEJE.

A FONÁL.

Elbeszélés. — Irta Balla Ignác.

Kallós tanár elmaradt a nagy társaságtól, a mely egy trappista-barát kalauzálása mellett járta be a katakombákat. Egyik kezében ott volt az üveges lámpa, a másikban pedig a fonál, a melyet a trappisták nyomtak a kezébe, a mikor leszállt a földalatti sötét folyosókba. E kettős vezetőt tartva a kezében, teljes biztonságban érezte magát: a lámpa megvilágította az útját, a fonál pedig, a melyet menetközben le-legombolyított, mint Ariadne fonala Perseust, őt is vissza tudja vezetni a labirintusból a napfényre.

A hasonlat mitológiai jártasságról tanuskodott, de Kallós úr valóban a történelem tanára volt. A nagy társaságban most nem érezte jól magát. Az a sok beszéd, vihogás, kérdezősködés minduntalan kizökkentette abból a meghitt hangulathoz, a melybe ezek a komor, sötét folyosók, évszázados katakombák ringatták. Érezte, hogy ezeket csak a lélek szárnyát megoldó esőndben, igazi, háborítatlan hangulatban szabad beharangozni, mert ez a fonséges csönd észerszerte többlet mesél a képzletnek, mint egy cicerone betanult, gépész magyarázata. A lélek szemével kell mindezt a sok katakombát, loculit, cubiculát végignézni, már pedig a lélek szeme csak igazi, meghitt hangulatokban, magányos esőndben nyílik meg.

Nekivágott hát egyedül egy folyosón. A lámpáját előre tartotta, a fonalat pedig lassan gombolyította le, a mint egyik folyosóból a másikba lépett. Ment, ment előre és csodálatos hangulatokat érzett. A katakombák benépesedtek előtte... A sírok helyén ott látta a pelbe burkolt tetemeteket, körülöttük régi, évezredes gyűrűk, karpereczek, kőöntvények, fülönfűgökök... Egy-egy szárkofágon különös ákom-bákomos felírások. Az egyiknél le is hajolt, hogy megnézzék azt a különös betűcsoportot, a mely oly kísértetiesen nézett fel rá.

A mint így lehajolt, ott bent a szárkofág aljában valami fényességet látott megvilanni. Talán valami régi pénzdaráb vagy esesebecse, a mit eddig nem vettek észre és a mi így itt-maradhatott, évszázadokon át, zavartalanul? Meg akarta közelebbről nézni és így leguggolva, feléje ment, a lámpát előre tartva. De egyszerre megcsúszott lábai alatt a nyirkos föld és ő megtántorodott, kiejtve kezéből a lámpát és a fonalat.

Előbb a lámpa után kapott. Szinte ösztönszerűleg, talán a nélkül, hogy gondolt volna arra, hogy a fonalat később is megtalálhatja, de a lámpa el is törhet és akkor sötétben marad. Mindez, ha átfutott is az agyán, egy pillanat alatt futhatott át, mert még esése közben

utána kapott a lámpának. De nem tudta elkapni és a lámpa csörömpölvé tört szét a földön.

Megdöbbenve tápázkodott fel. Körülötte kísérteties csönd és sötétség. Nagy, szinte ólomnehéz sötétség, a melynek súlyát érezve a mellén, szinte elfúlt a lélekzete. És ez a csönd!

Az első pillanatban nem is gondolt arra, hogy ő most el van zárva a világtól, csak akkor rémlett ez fel neki teljes félelmetességében, a mikor lehajolt a földre, hogy felvegye az el-ejtett fonalat és azt — nem találta. Türelmetlenül, egyre idegesebben tapogatózott a földön, de a fonál nem volt sehol. Nyugtalanul meredt bele a sötétségbe, de a szemé tehetetlen volt ezzel a sűrű sötétséggel szemben.

Biztatni kezdte magát, hogy talán így, fonál és lámpa nélkül is kitalál innen. Hiszen emlékszik még az útra, a melyen jött, tudja még, hogy merre kanyarodott be az egyik folyosóból a másikba. Megpróbálta hát és nekiindult a vak sötétségnek.

És a mint így tapogatózva esetlett-botlott és le-lehajolt a sötétben, hogy talán véletlenül megtalálja a fonalat, folyton az járt a fejében, ha ő dohányos ember lenne, biztosan nem kerül ebbe a szörnyű kellemetlen helyzetbe:

— Akkor volna a zsebemben gyufa és így legalább annyit megláthatnék, hogy hol a fonál!

Megtapogatta a zsebeit, hogy talán mégis van nála gyújtó, de szinte reménytelenül. Nem volt nála.

Most elhajlott a folyosó és neki úgy rémlett, hogy hangokat hall a távolból. Arra felé sietett hát és belekiáltott a kongó űrbe, de nem jött válasz a hangjaira, csak elkéve valami gyenge visszhang.

Megállt hát és visszafordult. Már jó órája járhatott így, mindenütt a nyirkos fal mellé a pulva, tapogatózva, le-lehajolva, hogy talán véletlenül ott a fonál, de még semmi! Se fonál, se hang, se fény!

Tanácsalanul meg-megállt néha és megpróbálta, hogy majd tájékozódik. Arra emlékezett, hogy egy hosszú folyosón ment előre, aztán balra kanyarodott, majd jobbra, majd ismét jobbra, aztán meg balra. Itt elvált a társaságtól. Aztán előre ment, majd ismét jobbra. A lámpa itt tört el. Aztán visszafelé ment, majd balra... De hiába próbálta így kirajzolni magának az utat, nem ment sehogy sem a dolog és most már azt is tudta, hogy eltévedt.

Le akart ülni, mert már elfáradt a bolyongásban, de fázott és nem mert leülni, mert félt, hogy a nagy fáradságtól nyomban elalszik. Aztán éhes is kezdett lenni, majd mind erősebben marcangolta a gyomrát az éhség. Ebből aztán arra következtetett, hogy már erősen estebe hajolhat az idő, — a föld felett!

Mert itt a föld alatt ő nem látott mást, mint sötétséget, vak, nehéz, sugárnélküli nagy sötétséget. És a nagy fáradságtól és éhségtől már azt sem tudta, hogy mi történik vele. A gondolatait már nem tudta rendben tartani és az akarata sem uralkodhatott már. A vad kétségbeesés kezdett erőt venni rajta és szinte örünten szaladgált ide-oda a kongó, vak folyosókban. Közben bele-belekiált a sötétségbe, de semmi választ sem kapott. Maga sem tudta, hogy mit kiabál így és csak azt vette észre, hogy a hangja milyen száraz és rekedt. És ekkor kínzón, érezni kezdte a szomjúságot is!

Most már igazán nem tudott magáról. Az éhség, szomjúság, a fáradság és a kétségbeesés úgy kergették előre, mintha nem is volna akarata. Csak néha állott meg egy pillanatra, hogy megtörölje verejtékes homlokát és ilyenkor félelmetes valóságban villant fel előtte a helyzete. Mi lesz vele? Biztosan nem vették észre a társaságban az eltűnését és azóta már rá is zárták a katakombákat. Ki tudja, mikor vetődik ide megint valaki és ki tudja, ép erre vissz-e az illető útja? Az éhenhalás rémét érezte ekkor, a mint fojtogatja. Éhen halni, itt a föld alatt, a napsugár nélküli üres katakombákban, — ő, ez borzasztó! Minek is jött ő ide, ezekbe az évezredes sírokba, a melyek közül az egyik az ő temetője is lesz!

Most megint nekivágott a sötétségnek. Érezte ugyan, hogy tehetetlen vele szemben és az nagyobb úr az embernél, de megpróbálta. Hátha...

Már alig volt jártányi ereje! Úgy érezte, hogy már napok óta van bezárva e földalatti börtönbe és hetek óta nem evett. A nyelve odatapadt a szájpaddlásához, a gyomra égett és már-már a lábai is felmondták a szolgálatot...

Mi lesz vele? Hát igazán itt kell nyomorultan, elhagyatva, éhen elpusztulnia? Hát azért teremtette volna az Isten, hogy így veszzen el és ne legyen mellette senki, a ki lefogja a szemét? Hát nincs menekülés? Hát ő sohasem láthatja már a napfényt, a családját? Itt fog elpusztulni? Isten, a könyörületes, az irgalmas nem nyújt neki segédelmet?!

Erőlenül hullott le a földre és úgy zokogott: — Isten, Isten, hát elhagyod szerencsétlen szolgádat?!

De mi ez? Mit érez itt a térdei alatt... Reszkető kézzel nyúlt le a földre és boldogan, sírva, nevetve kiáltott fel:

— A fonál!... A fonál!... Megvan a fonál!...

...A mikor tapogatózva megindult, egyszerre friss erőt érzett minden izmában. A napfényre érve, megnézte az óráját.

Fél óráig csak, épen csak fél óráig volt a katakombába zárva.

BÁRÓ ULLMANN ADOLF.

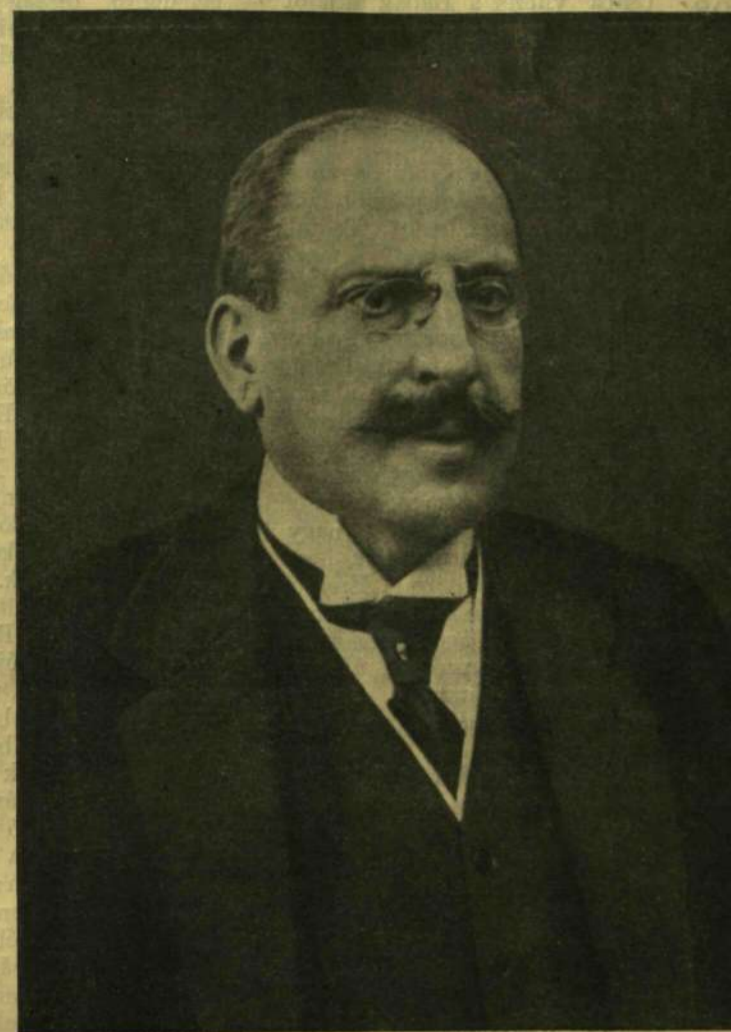
A magyar közgazdasági élet helyes kialakulása és fejlődése a nemzet szempontjából mindig elsőrendű államérdek volt, de döntő fontosságú tulajdonképpen csak a háború alatt lett. A harcstéren küzdők közül is előjárta bátorságával, okosságával, önfeláldozásával a magyar katona. A gazdasági életben is a magyar tőke, a magyar ipar a háború alatt mutatta teljes erejét. Azt, a mit még négy-öt év előtt lehetetlennek tartottunk, hogy magyar állampapirt az országban milliárdok banlehesen elhelyezni, hogy a magyar ipar a belföldi szükséglet nagy részét ki tudja elégíteni, a háború alatt tényre vált. S ha kutatjuk, hogy kinek köszönhetjük a fejlődésnek ezt a lehetőségét, úgy kétségtelenül előttünk áll az az évtizedes csendes, de tevékeny munka, melyet közgazdasági vezetőink teljesítettek. Ezek között a vezető már évek óta báró Ullmann Adolf, kit a királyi kegy ép ezért a tevékenységéért most a bárói méltósággal tüntetett ki. Ullmann Adolf, a Magyar Általános Hitelbanknak, mely most ünnepelte fennállásának ötven éves jubileumát, alelnök-vezérigazgatója. Pályafutását tanulmányai végeztével a bankban kezdte, de már fiatal korában átértézte annak helyességét, hogy egy bankban, mely oly sok iparvállalattal rendelkezik, mint a Magyar Általános Hitelbank, helyes tevékenységét csak az tud kifejteni, ki az ipart s annak sok baját és nehézségeit közvetlenül ismeri. Ezért egy ideig a bank egyik vállalatának, a kőolajipar gyárak vezetését vette át. Mintegy 28 évvel ezelőtt ismét a Magyar Általános Hitelbanknál folytatta tevékenységét, néhai báró Kornfeld Zsigmond mellett, ki benne nemcsak legjobb munkatársát látta, hanem véleményét minden fontos eseménynél meghallgatta. Az a szellem, mely mindenkor uralkodott e vállalatnál s a melynek mindig az volt a mottója, hogy a nyereség csak akkor bír értékkel, ha ezzel a köznek is szolgálatot teszünk: volt Ullmann Adolfnak is vezérgondolata s ma is az. Ez tette nagygyá az intézetet és a vezetése alatt működő számos vállalatot; ez tette oly tiszteltté nevét. Közgazdasági működését részletezni annyival volna, mint a Magyar Általános Hitelbanknak és a magyar közgazdaság fejlődésének utolsó huszonöt év történetét megírni. Megtette ezt most, bár elég szerényen és szűkszavúan, az intézet 50 éves jubileuma alkalmából.

E nagy közgazdasági tevékenysége mellett kitűnő gazda és a többtermelés nála nemcsak forró kívánság, hanem cél, a megoldás felé haladó feladat. Egyesíteni tudta a helyes gazdasági kihasználást a mezőgazdasági iparral és a háziiparral, mely utóbbi kevés gazdaságnál van megfelelően szervezve.

Ismeretesebb ténykedése a szociális és humanizmus terén. Így birtokán harmincz hadiárva-t neveltet oly figyelmes gyengédséggel, mely elfelejteti szegényekkel a háború okozta fájós sebeket és azt, hogy távol a szülői háztól nevelkednek; közel multban a Hitelbank keretén belül 300,000 koronás alapítványt tett abból a célból, hogy a Hitelbank tisztviselői és hozzátartozói esetrel-esetre házasághökötésük alkalmából megfelelő támogatásban részesüljenek.

Nem hagyhatjuk megemlíteni nélkül azokat az értékes felszólalásokat sem, melyeket a főrendiházban, mint a merkantilizmus hivott képviselője tartott. Itt is üldözte a visszafeléket, de rámutatott, hogy a bankár, iparos és kereskedő munkásságánál fogva, ha ennek tisztességesen és híven megfelel, ép úgy érdemli meg a megbecsülést, mint az agrárius és politikus, mert szerinte csak az fontos, hogy kötelességét mindenki, befelé és kifelé is, pontosan teljesítse.

A most hatvan éves, de ereje teljében levő férfinak — ki negyvenhárom év óta működik



BÁRÓ ULLMANN ADOLF.

a Hitelbanknál — két fla teljesít katonai szolgálatot a háború eleje óta s az egyikről — a ki pedig jogosultsággal bírt arra, hogy felmentésék — már évek óta nem kapott hírt.

Báró Ullmann Adolfnak egyik legértékesebb tulajdonsága, hogy annyira jó ember, miszerint személyes ellenségei sincsenek. Pedig egy bankigazgatónál ez nagyobb dolog, mint másnál. Neki sokszor kell kívánságokat teljesítenie, ha a pénzügyi követelményeket visszautasítania s intézetének érdekét másokkal szemben megvédelmeznie. A pénz amúgy is sok embernek kelti fel az irigységét s a szegény ember sokszor ellensége annak, a ki nagy tőkékkel bír vagy azok fölött, mások megbízásából rendelkezik. A mellett olyan korszakban élünk, a mikor a bankokat egyáltalában sok támadás éri. Azok, a kik fel sem tudják fogni azt az óriási fontosságú szerepet, melyet a nemzet közgazdasági életében a nagy pénzintézetek visznek, azok, a kik nem tudják vagy nem akarják látni, hogy nálunk a meglevő kicsiny ipart tisztára a nagy-tőke hozta létre, hogy külkereskedelmünk felendülését neki köszönhetjük, hogy Magyarország egész óriási nagy gazdasági felvirágzása az ő érdeme, azok minden meglevő bajunkért is a nagybankokat, a koncentrált tőkét okolják. S bizony ezek között sokan vannak, a kik határozott ellenségei a bankoknak. De ezek között sincs senki, a kinek alkalmá volt közelebb megismerkedni Ullmann Adolffal, a ki neki személyes ellensége lenne. Mert annyira jó ember, annyira természetében rejlik a szívesség, hogy talán életében sem tett valakinek szándékosan rosszat.

Egy másik kiváló tulajdonsága az ő nagy munkaezeje, munkaképessége és határtalan szorgalma. Azok, a kik a bankokban forgó munkásságot nem ismerik, elsodálkozónak rajta, ha látnák, hogy ott különösen fontos időszakokban (pl. évi zárlatok vagy nagy állami kölcsönök kibocsátásakor) minő intenzív munka folyik. A szocialisták, a kik azt hirdetik, hogy ők dolgoznak legtöbbet s a nyolczórás munkaidő behozatalát sürgetik, megköszönék, ha annyit kellene naponta munkálkodniuk, a mennyit egy bankhivatalnok olykor önként magára vállal, a ki ott költi el sokszor irodájában rövid ebédjét, sőt néha a vacsoráját is. Mint kishiva-

talnok, példányképe volt az ily buzgóknak Ullmann Adolf s mint főnök is mintája a szorgalomnak. Mint a jó aratólegény, nem engedő, hogy más nagyobb rendet vágjon, mint ő, vagy hogy valahogy más megelőzze. S úgy is dolgozik, mint a magyar arató: mindig jókedvvel. Soha el nem fárad, soha türelmét el nem veszti, soha idegei fel nem mondják a szolgálatot. Van úgy, hogy egyik látogató a másiknak adja át ajtaja kilincsét; folytonos egymásutánban a legkülönfélébb természetű dolgokkal kell foglalkoznia, a legkülönfélébb felfogású és foglalkozású emberekkel kell tárgyalnia s milliókat igénylő terveket megbeszélnie. És sohasé fárad bele sohasé unja meg. Az utolsó előadót is oly figyelmesen hallgatja meg, mint az első. Mert lelkesedéssel szolgálja azt az ügyet, melynek életét szentelte. Csak az ily emberek képesek az ily munkásságra. Nem azért dolgozik így, hogy nagy fizetést kapjon a munkájáért, hanem azért, mert belső öröme telik benne, mert elégtételt találja az eredményekben, a melyet elért s lelkesíti a siker.

Ez a nagy munkakedve és munkabírása egyszersmind az ő nagy karrierjének az egyedüli magyarázata. Ő a legkisebb fokozaton kezdte meg pályáját s elérte a legnagyobb fokot. A legkisebb fizetéssel lépett a legnagyobb intézetbe s Magyarország e legelső bankjának élére került — nem protekciók, nem családi összeköttetések révén, hanem a maga szorgalmából és erejéből. Nem azok közé tartozik, a kik —

mint ma mondogatni szokták — beleszületnek a bankba (s a kiket sokszor oktanulni és érdemtellenül gúnyolni szoktak, de a kinek tevékenysége sokszor nagyon is megindokolt), de azok közé, a kik kizárólag mindent magoknak köszönhetnek, a mit elértek.

A királyi kegy egy olyan férfit ért az ő személyében, a ki nem hívja fel maga ellen még az irigységet sem, mert rászolgált emberül a kitüntetésre.

A GYORSVONAT.

A gyorsvonat rohanva száll,
Mögötte hosszú füstszalag;
Fehér fodorral, ketéscen
Úszik a tarlón s új vetésen.

A foszló füstgomolyt a lég
Egészen föl sem itta még,
Már a vonat kereke régen
Távol dübörg a messzeségben.

A füst, a mint száll s szétszakad,
Egy-egy foszlánya fennakad
Asszú kőr- vagy tükkel-félen,
Vagy a sötét barázda élen.

Már itt egyéb se mondja meg,
Hogy a szilaj vas-szörnyeteg,
Szárny levelet felkavarva
Épp erre tűnt örült-rohanva.

Előtte forgószél söpört,
Alatta meg regett a föld,
Vad és madár riadva rebent,
De még a sziv is összeresztent.

Már újra csend. Szendergenek
Megint a száraz levelek;
Tarlón, vetésen ősi harmat,
S én érzem a nagy, szent nyugalmat.

Vargha Gyula.



A NYUGATI FRONTRÓL. — NÉMET GYALOGVEZRED ZENESZŐ MELLETT MEGY AZ ÁLLÁSOKBA.

A MAGYAR KIRÁLYI ORSZÁGOS LEVÉLTÁR ÚJ PALOTÁJA.

A budai Várhegynek a Vizvárosra könyöklő ormán egy monumentális új épület körvonalai bontakoznak ki mostanában az építőállványok hálózatából és új színekkel rajzolódnak az ősi Budavárnak a koronázó Mátyás-templom, a Halászbástya s a pénzügyminiszteri palota felépítése óta már megállapodott és megszokott képebe.

A hatalmas új épület a m. kir. Országos Levéltár új palotája, melynek az a rendeltetése, hogy az ország oklevél-kincsének méltó és alkalmas grűjtő és megőrző helye legyen a jövőben.

Az összes közérdekű állami intézmények és hivatalok között talán épen az Országos Levéltár a legkevésbé ösmert a nagyközönség körében. És bizonyára sokan lesznek olyanok, akikben csak az imponáns új palota látása fog élelkebb érdeklődést kiváltani az iránt a csendben és külső feltűnés nélkül működő, de nagy fontosságú történelmi és kulturális intézményünk iránt.

Az Országos Levéltár, röviden jellemezve, ezeréves történelmünknek valóságos kincsesháza, amennyiben kezdve az Árpád-királyok korától a mai napig legfontosabb történelmi okiratainkat, nemzeti életünk, alkotmányunk, kormányzatunk, közigazgatásunk, művelődésünk hiteles írott dokumentumait és tanubizonyosságait foglalja magában. Itt helyezik el megőrzés végett mindjárt a szentesítés után a törvényeknek őfelsége által szentesített eredeti példányait s ide kerülnek bizonyos idő múltán a kormányok, minisztériumok, bíróságok és fontosabb állami hivatalok és hatóságok történelmi érdekű és értékű irományai. A levéltár feladata és hivatása azután, hogy ezeket az országos érdekű iratokat megőrizze, az elpusztulástól megóvja, konzerválja a jövő idők számára, rendszeresen kezelje s a tudomány, valamint a gyakorlati kormányzat céljaira hozzáférhetővé tegye. Mert nem kell azt gondolni, hogy az archívum csak a múlt időknek valami dohos, talán kegyeletes, de meddő kriptája, amelynek a jelenhez és a jövőhöz semmi köze, semmi gyakorlati értékű kapcsolata nincsen. Pusztán a gyakorlati szempontot véve is, akárhányszor merül fel olyan kormányzati, közigazgatási kérdés, amelynek helyes megoldása csak az előzmények pontos felderítése és ismerete alapján lehetséges. De nem állhat meg ez a kriptá-felfogás magasabb etikai szempontból sem és különösen minálunk magyaroknál, ahol a múlt mindenha a leg-szorosabb kapcsolatban volt a jelenel, a hol nemzeti életünk, jövőnk fundamentuma mindig a múltak küzdelme, szenvedése és drága tanúsága volt és az is marad minden időkben. Ha a mi multunk kriptá, minden esetre olyan kriptá ez, amelyből a halottak lelkei — mint

Csaba vitézei a Hadak útjáról — sorsdöntő órákban, ha idézzük őket, mindig visszajárnak... És sokszor jó idéznünk őket és sokszor jó, ha visszajárnak.

Különben a fontos iratok megőrzésére s az e célra szolgáló levéltári intézményre minden idők művelt népei és nemzetei nagy gondot fordítottak már a legrégebb időkben és fordítanak ma is mindenütt. Tudjuk, hogy a régi rómaiak a különböző templomokban és a kincstárban (aerarium) őrizték közokirataikat és közedekei irományaikat. Egyes római ezézárok hadjárataik alkalmával úgynevezett mozgó levéltárban vitték magukkal fontos okirataikat és leveleiket, példájukat a német császárok is követték. Minthogy azonban vereség esetén sokszor a levéltár is a győző zsákmányul esett, később az egyháza, a kolostorokra, konventekre és káptalanokra bízta a levéltár őrzését. Így emelkedtek nagy fontosságra a konventek és káptalanok levéltárai, az úgynevezett hiteles helyek. Ezek azonban az idők folyamán mindinkább háttérbe szorultak s ma már az egész világon minden, csak valamelyest is kulturált nemzetnek állami levéltára van, a mely egyszerűsége bizonyos tekintetben mindenütt az önálló államiság kidomborítója és jelképe.

A mi állami levéltárunk, nem hiába hogy szoros kapcsolatban áll történelmünkkel, állami életünkkel és küzdelmes multunkkal, meglehetősen változatos, küzdelmes, mondhatnók mostoha multra tekinthet vissza.

A legrégebb időkben, az Árpád-királyok korában a közokiratokat nálunk is részben a hiteles helyek s különösen a székesfehérvári káptalan, részben pedig az ország mindenkorai nádorai őrizték. Külön országos vagy királyi levéltár (regale conservatorium) első nyomát az Anjou-királyok korában találjuk. Károly Róbert idejében Visegrádon volt a királyi levéltár, valószínűleg a királyi kápolna mellett s emek őre és kezelője a király titkos kancellárja volt. Később, valószínűleg Zsigmond király idejében, a levéltárt Buda várába vitték az úgynevezett «tárnoki ház»-ba, mely a maga idejében Buda vár egyik legnevezetesebb középülete s egyszerűsége mind az ország kincstárul is szolgált. Ebben őrizték egy ideig (Zsigmond alatt) az oklevél-kincsek mellett az ország legdrágább és leg-féltettebb klenódiáját is: a szent koronát.* Továbbá a királyi kincseket (díszruhákat, asztali készleteket, mindenféle «arany-ezüst marhát»). Ez a királyi levéltár azonban a mohácsi vész után következő végzetes napokban, hazai történetünk pótolhatatlan kárára, elpusztult. Valószínűleg a török elől Pozsonyba akarták menteni s a szállító hajók a Dunán elsüllyedtek. Mohács után ismét csak a nádorok kezébe kerültek a fontosabb közokiratok, melyeket az

* Hajnik Imre: A kir. könyvek a vegy. ház. királyi korában. (Értékesek a tört. tud. köréből VIII. k.)

ország rendi jegyzék és elismervény ellenében szoktak átadni az új nádornak. A legrégebb ilyen elismervény Thurzó György nádoré (1609—1618), a legutolsó gróf Baththyány Lajosé 1751-ből. Ekkor az ország iratai összesen csak 36 darabból álltak, köztük voltak olyan nagyfontosságú okiratok, mint a bécsi és nikolburgi békekötések s a királyi hitlevelek II. Ferdinándtól kezdve Mária Teréziáig. A legrégebb nádori iratok Nádasdy Tamás nádor idejéből (1554—1561) valók. Ez a nádori levéltár, a mely azonban az első időkben felette hiányos, tekinthető a mai Országos Levéltár magvának.

Az önálló országos levéltár (Universale Archivum Regni) felállítását csak a szatmári béke után, III. Károly király alatt, rendelte el az 1723: XLV. t.-c., mely a levéltárt egyelőre Pozsonyban kívánta felállítani az országot érdeklő összes iratokból, akár a hiteles helyek vagy kamarák, akár magánosok kezében voltak is azok. Ez a rendelkezés azonban csak papíron maradt egészen 1765-ig, a mikor különösen gróf Baththyány Lajos nádor buzgólkodására egy újabb törvényezik (1765: XII.) újította fel és valószínűleg meg — már úgy a hogy — a régebbi rendelkezést. Bizony, csak úgy ahogy, mert bár a nádor lelkes agitációjával összehoztak ugyan valamelyes nagyobb anyagot és levéltárnokot is neveztek ki Galánthai Balogh László helytartótanácsos személyében, de azért még a XIX. század elején is elfért mindössze három szobában az egész — országos levéltár.* Minden esetre egyik nagy akadály volt ebben az időben egy nagyobb központi levéltár felállításának az a körülmény is, hogy a belé való anyag olyan hatóságok (a magyar és erdélyi kancellária, kormányzók, a kamarák) és levéltárak (káptalani, konventi és családi levéltárak) tulajdonában volt, a melyek részint Bécsben, részint az ország különböző városaiban székeltek s a melyeknek már csak az adminisztrációs szempontjából is, folytonosan szükségük volt irataikra, vagy pedig valami okból nem akartak azoktól megválni.

1848-ban merült fel ismét erősebben az állami levéltár gondolata, a mikor a Magyar Tudományos Akadémia foglaltat — 1848 május 3-án Toldy Ferenc «titoknok» aláírásával — egy magyar álladalmi közlevéltár felállítását végezték az első felelős magyar miniszteriumhoz, illetve Eötvös József báró vallás- és közokt. miniszterhez. Ennek a mozgalomnak meg is lett az az eredménye, hogy az akkor már megszűnt magyar udvari kancellária és az erdélyi kancellária levéltárát Bécsből Budára hozták. A közbejött szabadságharc miatt azonban újra zátonyra került a levéltár ügye s a kancelláriák iratai 1849 után ismét vissza vándoroltak Bécsbe.

* Pauler Gyula: A magyar királyi Orsz. Levéltár (Magyar könyvszemle 1893.) és Tagányi Károly: A m. kir. Orsz. Levéltár ismertetése.

Az alkotmány helyreállításával, 1867-ben, az Akadémia (Wenzel Gusztáv indítványára) megint felvette az elejtett fonalat, az országgyűlés is foglalkozott a kérdéssel és 1871 január 20-án hozott határozatával utasította a belügyminisztert a levéltár szervezésére. A miniszterium egy szakférfiakból álló bizottságot küldött ki, (elnöke: Groisz Gusztáv min. tan. és Horváth Mihály történettudós, előadója Fraknoi Vilmos) a mely bizottság hamarosan elkészítette a levéltár szervezésére vonatkozó javaslatát s azt 1872 november 22-én a belügyminiszter, illetve az országgyűlés elé terjesztette. A javaslat megokolása, egyebek között, ezeket mondja: «Miatán Európának minden nagyobb országa már évtizedek óta bír jól szervezett és bőkezűen ellátott állami levéltárral és újabban kisebb vagy kevésbé művelt államok is létesítettek ilyeneket: elérkezett immár az időpont, hogy mi is kövessük példájukat. Annál inkább, mert a tapasztalás bőségesen igazolta, mennyire hasznosak ezen intézetek mind a tudomány szempontjából, mind pedig a kormányzati czélok tekintetében. — A régi századok emlékei iránti kegyelet sehol annyira nem találkozik a gyakorlati hasznossággal, mint nálunk. Hazánkban a kapcsolat mult és jelen között mindenkifelett szoros. És azoknak, kik hivatnak befolyjni nemzetünk sorsára és fejlődésére, gondosan kell óvakodniok attól, hogy az újalkotás nagy művében a multat ne feledjék vagy félre ne ismerjék!»

Most már komolyan megindult a munka. A kancelláriák levéltárát Bécsből, az erdélyi főkörmányszéket pedig Kolozsvárról Budára szállították s a levéltár tovább szervezésével és fejlesztésével megbízták az 1874-ben ki-nevezett országos levéltárnokot, dr. Pauler Gyulát, a kinek vezetésével 1875 márczius 1-én végre meg is nyílt és megkezdte működését az immár valószággal országosnak nevezhető állami levéltár, mely a belügyminiszterium budavári épületének egy részében kapott hajlékot. Ez ódon épülethez magához is az érdekes történelmi emlékek egész sora kapcsolódik. Eredetileg a klarissza-apácák kolostora állt itt már a XV. században, melyet később a Ferenczcsék (minoriták) foglaltak el. Később az épület átalakították a kir. táblának, majd a magyar kir. helytartó-tanácsnak adott szállást egészen 1848-ig; egy része 1867 után egyideig a vallás és közokt. miniszteriumnak is hajlékot adott. A Martino-vics-féle összeesküvés vádlottjai, köztük Kazinczy Ferenc is, itt voltak elzárva.

Az újjászervezett Országos Levéltárban a következő nagyobb levéltárak egyesítettek: 1. a régi országos és nádori levéltár, mely magában foglalja a nádori és országbírói levéltárt s az úgynevezett ország iratait, jelesül az ország törvényeit (legrégebb ezek között IV. Béla király 1267. évi törvénye) a legfrissebben szentesített törvényezikkeig; s a szent koronára vonatkozó iratokat (ezeknek első eredeti darabja

Zsigmond király 1434. évi parancsa Bálint győri püspökhöz, hogy a szent koronát fejvesztés terhe alatt adja vissza); a királyi leiratokat hitleveleket, békekötéseket (az 1606. évi bécsi béke eredeti okiratától kezdve az 1809. évi schönbrunni békéig); az országgyűlési iratokat; az ország határait illető, a honosítási, stb. iratokat. Ebben az osztályban őrzik az egyes családok által őrizetbe adott családi levéltárakat is. — 2. a magyar udvari kancellária levéltára (1527—1848. és 1860—67. közötti időből). Ide tartoznak az úgynevezett Királyi Könyvek (Libri Regii), a melyek a különféle királyi adománylevelek (bírtok, nemesség, rangemelés, stb.) hiteles másolatait tartalmazzák. Ebben az osztályban őrzik az 1848. évi magyar külügyminiszterium és az abszolút korszakbeli cs. kir. miniszteriumok magyar vonatkozású iratait. — 3. az erdélyi udvari kancellária levéltára (a XVII. század végétől — 1848-ig, majd 1861—67-ig). — 4. a magyar kir. helytartótanács levéltára (1724—1848). Itt vannak az 1848—49. évi magyar miniszteriumok és az 1849—1853 apr. 30-ig egész Magyarországra kiterjedő, úgynevezett Geringer-féle cs. kir. helytartóság iratai. — 5. az erdélyi főkörmányszéki levéltár. — 6. a magyar kincstári és kamarai levéltár. Ide kerültek a kihalt és nótába esett családok és a megszüntetett kolostorok levéltárai, azért igen sok Árpád-kori oklevél is volt itt, a melyek a diplomatikai osztályba helyeztetek át. A győri jezsuiták iratai közül került elő Kálmán király 1109. évi eredeti oklevele, a mely átírja és megújítja Szent István királynak a veszprémi-völgyi görög apácák részére kiadott görögnyelvű adománylevelét. Ez az Országos Levéltár legrégebb eredeti okirata.

A felsoroltakhoz járult még az erdélyi fiskális levéltár, melyet ezelőtt a nagyszabeni pénzügyigazgatóság őrzött; a gyulafehérvári és kolozsmonostori erdélyi országos levéltárak, melyek az 1882: XIII. t.-c.-kel kebelezettek be; a magyar kuria, az erdélyi kir. tábla, a fiúmei főkörmányszék, az 1848/49-iki magyar hadügyminiszterium, a képviselőház, stb. levéltára.

Ez körülbelül az Országos Levéltár törzsanyaga, mely ez idő szerint a következő főosztályokra oszlik:

1. **Diplomatikai osztály.** Ebbe kizárólag a mohácsi vész előtti oklevelek (ante mohácsiana) vannak beosztva, melyeknek száma most mintegy 40,000 darab. Ezeknek túlnyomó része hártára (pergamén van) írva, a legrégebb papírosra írott oklevélünk 1319 május 18-án kelt s kiadója az egri káptalan. — 2. **Kancellária osztály.** — 3. **Kincstári osztály.** — 4. **Helytartótanács osztály.** — 5. **Táblai osztály.** — 6. **Erdélyi osztály.** Ezekben az osztályokban vannak a régi nemesség igazolásokra vonatkozó iratok is, és a belügyminiszterium, mint nemzeti főhatóság, a levéltárnak nagy részt ezen hiteles adataira alapított szakvéleménye alapján bírálja el a nemességigazolási (kamarási) ügyeket.

Ez a gazdag anyag a levéltár újjászervezése óta folyton gyarapodott a természetesen gyarapodni fog a jövőben is. Még a bécsi levéltárakban is nagyon sok magyar vonatkozású anyag van, pl. az úgynevezett hungaricák. Ez anyag befogadására, kellő elhelyezésére, rendezésére és épségben tartására a belügyminiszteriumi épület épen nem levéltári czélokra épült és csak sebtében átalakított helyiségei már régebben elégtelenek bizonyultak. S a mi még nagyobb baj, ezekben a tűzveszély ellen sem kellően biztosított helyiségekben megnérhetetlen értékű és pótolhatatlan történelmi emlékeinket folyton a pusztulás, esetleg a teljes megsemmisülés veszedelme fenyegette. Van a levéltárnak egy nyilvános dolgozó szobája is, a hol a kívánt iratokat a kutatók rendelkezésére bocsátják. A rendkívül gazdag levéltári anyag, különösen a háború előtti időkben, külföldről is számos tudóst és kutatót vonzott. De bizony a szerény méretű dolgozó-szoba a mind nagyobb számmal jelentkező hazai kutatók igényeit is hovatovább képtelen kielégíteni. A levéltár tisztviselői is legnagyobb részt alkalmatlan s az egészségre ártalmas helyiségekben kénytelenek dolgozni. Mindezért vált immár halaszhatatlannul szükségessé egy új s a mai levéltári követelményeknek tudományos és gyakorlati szempontból is megfelelő s a modern építő technika minden vívmányával felszerelt levéltári palota építése.

A nagyfontosságú ügyet 1911 tavaszán gróf Khuen-Héderváry Károly, mint miniszterelnök-belügyminiszter karolta fel nagy szeretettel s 1913 őszén, Petz Samu műegyet. tanár tervei szerint, 3,200,000 korona költségeliránnyal, megindult az építkezés a Bécsika-pu-téren, a régi Bécsika-pu-kaszárnya és a szomszédos magánházak telkein. A közbejött világháború támasztotta nagy nehézségek miatt lassan haladhatott az építkezés és csak most kerülhetett tető alá az épület; a belső berendezés azonban még legnagyobb részben hiányzik és boldogabb időkre vár.

A régi helyiségekben, dr. Csánki Dezso országos főlevéltárnok, min. tanácsos vezetésével, szorgosan folyik az átszállításra váró iratok új leltározása, rendezése, előkészítése, hogy a belső berendezés elkészültével haladéok nélkül elfoglalhassa méltó helyét ezeréves államunk drága oklevél-kincse.

Elsőrendű nemzeti és kulturális érdek, hogy ez minél előbb megtörténjen, mert csak így felelhet meg igazán ez az európai hasonló állami levéltárak között gazdag és értékes anyagával szinte páratlanul álló levéltár az országos kormányzat s a tudomány részéről vele szemben méltán felállított követelményeknek.

Adja Isten, hogy mielőbb így legyen!

Dr. Lampérth Géza.



AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR RÉGI ÉPÜLETE BUDA-VÁRÁBAN.



A RÉGI LEVÉLTÁR-ÉPÜLET UDVARA.



AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR ÚJ PALOTÁJA A VERBŐCZY-UTCA FELŐL.



A RÉGI LEVÉLTÁR-ÉPÜLET KAPU-ALJA.



ANGOL FOGOLY-SZÁLLÍTMÁNY EGY ST-QUENTIN MELLETTI HELYSÉGBEN.



AZ ELSŐ ANGOL FOGLYOK EGY GYŰJTŐÁLLOMÁSON.

A NYUGATI HARCTÉRRŐL. — Bufe felvételei.

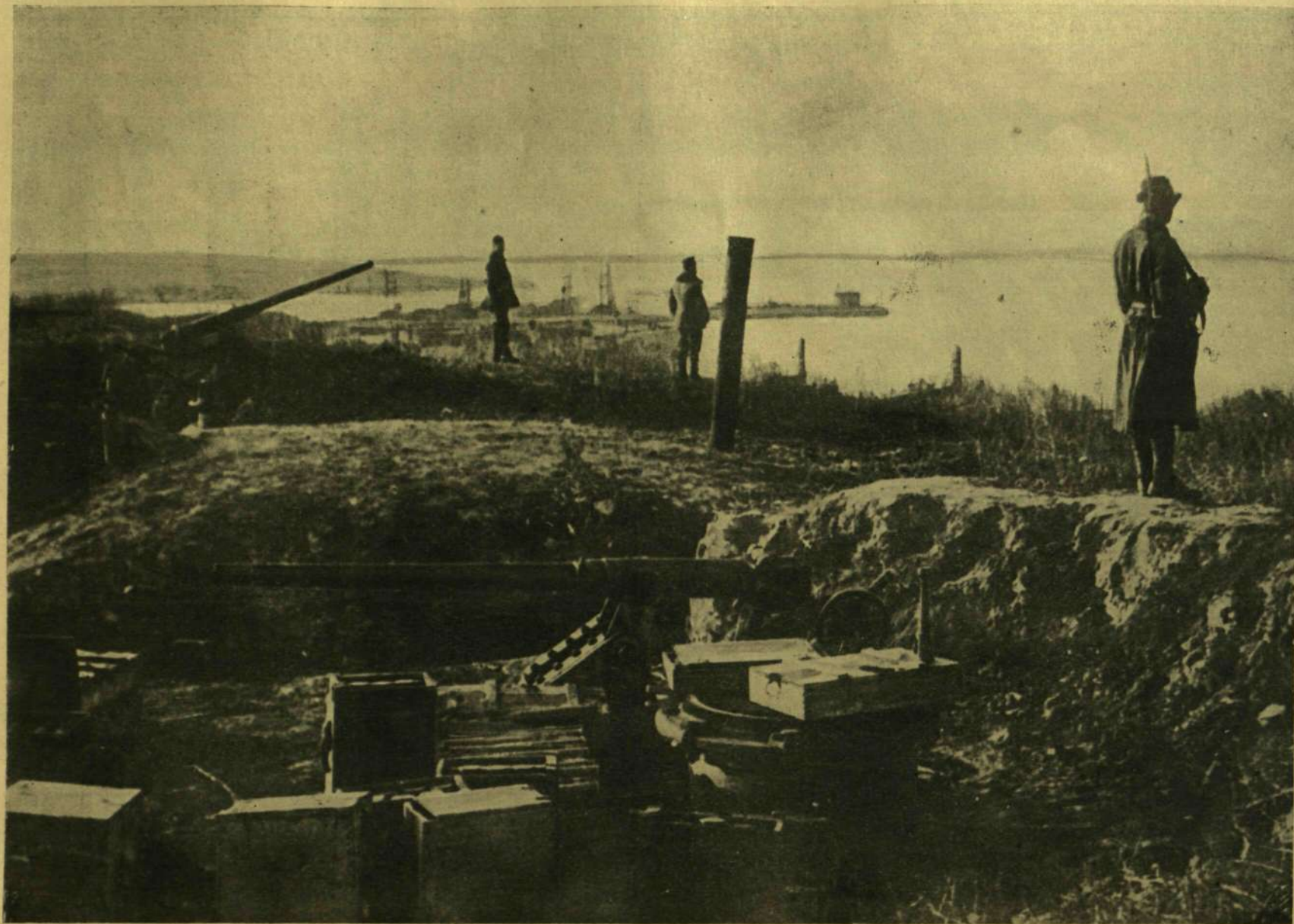


MEGSEMMISÍTETT ANGOL ŰTEGEK AZ ALBERT ELŐTTI HARCTÉREN.



EGY GYALOGHADOSZTÁLY TÖREKARA EGY ELFOGLALT ANGOL ÁLLÁSÁNÁL.

A NYUGATI HARCTÉRRŐL. — Bufe felvételei.



OSZTRÁK-MAGYAR ŐRSÉG AZ ODESSZAI KIKÖTŐBEN.

A KÓPÉ.

Regény. (Folytatás.)

Irta Arnold Bennett. — Fordította Némethy Langheim Irma.

De Wilbraham csak nem jött le, a minék magyarázata nyilván az volt, hogy bolond. Machinné pedig kétségbeesítő szaporasággal kapta az újabb felszólításokat, a melyeket egyszerűen átadott Denrynek. Végére Denry kapott egy sürgönyt, a melyben Wilbraham jelezte, hogy estére megérkezik és még ma szeretne az új házában Denryvel beszélni. Ugyanaznap a délutáni postával, míg Denry hivatalában volt, szerencsétlenségére újabb, hivatalos és végső felszólítás is érkezett Londonból Machinnéhez; ez már kék papírosra volt írva. Egyszerűen az volt benne, hogy miután Machinné nem tett eleget az előzetes felszólításoknak, sőt azokról ténylegesen nem is vett tudomást, őt és javait a törvény értelmében az utcára dobják. Az irat huszonnégy óra időt szabott az önkéntes kiköltözésre. Soha oly tiszteletreméltó úrihölgyet, mint Machinnét, úgy meg nem sértettek. Az a kilátás tárult eléje, hogy a nyílt utcán tanyázzon. Mikor Denry este hazatért, Machinné, a hogy mondani szokták, éjél megmosta a fejét.

Denry nyíltan bevallotta, hogy most már maga is zavarban van, meg van rémülve és dühös. Ez az eset megint csak újabb bizonyítéka Wilbraham örültségének. Teázás közben azután elhatározták, hogy Machinné felveszi legszebb ruháját és elmegy Denryvel Wilbrahamhoz, a kit majd erélyesen kérdőre von; ha pedig Wilbraham malacskodik, majd megtanítják őt! Denry megmagyarázta anyjának: az angol nő háza az ő vára és a háztulajdonosnak nincs is joga kiereszkolni, hogy oda bejusson, hanem az egyedüli, a mit tehet az, hogy kívülről kezdi átépíteni a házat... Szeretné látni, merre ezt Wilbraham teszi!

Ezek után a főkaprémkabit (már újra tavaszodott) átsétált Denryvel Bleakridgebe.

IV.

Holdvilágos, fagyos éjszaka volt. A ház — négyszög alakú építmény — a Trafalgar-út mögött fűdött a holdfényben.

— Nem is olyan nagy — kiáltott fel Machinné. — Nem is akarta nagyknak, csak éppen elég magynak — felelte Denry és megnyomta a csengőt. Senki se válaszolt, bár hallották a csengő hangját. Vártak. Machinné nagyon izgatott volt, de hála a főkaprémkabitnak, nem fázott.

— Furcsa lépcső ez, — jegyezte meg, csak, hogy valamit mondjon.

— Márványból készült — felelte Denry. — És mire jó ez? — kérdezte az anyja. — Könnyebb tisztán tartani — volt a felelet. — Most mindenesetre elég piszkos — mondta Machinné.

Ez igaz is volt. — Pedig olyan egyszerűen lemosni — mondta lehajolva Denry. — Ezt a csapot kell csak megforgatni. Láthatod, úgy van elhelyezve, hogy vizugarat bocsáthat a lépcsőfokra. Állj csak odébb.

— És megforgatta a csapot. A lépcső csakugyan pillanat alatt tisztára lett mosva.

— De miért gőzölög ez a víz? — kérdezte Machinné.

— Mert forró. Hallottad-e már valaha, hogy víz máskor is gőzölög, mint a mikor forró? — felelte a fia.

— Forró víz házon kívül?

— Ép oly csekélység, mint házon belül.

— No, ezt még sohasem hallottam! — jelentette ki Machinné. A dolog látszólag nagy hatással volt rá.

— Ilyen fortélylával megcsinálva minden ebben a házban — mondta Denry és újból elzárta a csapot.

— Újból csengett! Semmi válasz! ki sem világotották a házat.

— Nohát, én már tudom, mit fogok csinálni — szólalt meg végre Denry. — Magam érzem be mindkettőnket. Van kulcsom a hátsó kapuhoz.

— De hát szabad-e ezt tenned?

— Bánom is én, szabad-e — mondta megvetőleg Denry. — Ő kért, jöjjenek ide és itt kellene lennie, hogy velem találkozzék. Nem vagyok én senkinek a bolondja!

A ház oldalfala mellett hátra kerültek és bementek a kis kapun.

Denry bezárta maga után a kaput, megforgatta a kapcsolót és a villamlámpa kigyulladt. A villamvilágítás újdonság volt még akkor Bursleyben. Machinné még sohasem látta, hogyan működik. Be kellett vallania, hogy kevésbé bonyolult, mint az olajtámpák. A konyhában a villam szürke csempével kirakott falra és fekete fehérrel kockázott padlóra világított. Gáztűzhely és két, külön-külön csappal ellátott márvány-mosogató is volt benne. A polcon agyagszerpenyők álltak. Az edényszekrény nagyobb részt agyagedényekkel volt tele. Denry mutogatni kezdte anyjának az egyik víztartó szerkezetét, a mely polccsal, párkánnyal és lefolyással és automatikus mosókészülékkel is el volt látva.

— Ez mind szép, de őt talán jobb lenne, ha felkeresné ezt a Wilbrahamot — szakította félbe az anyja.

— Őt bizony egészen elfelejtettem — felelte Denry.

— És Machinné hallhatta, a mint Denry körüljárt a házban és különböző hangnemen hívta Wilbrahamot. Más hangot azonban nem hallott. Közben részletesen átvizsgálta a konyhát, berendezése egyik részét igazán jónak tartotta, másik részét azonban nem volt képes megérteni.

— Ez bizony lekéste a vonatot, úgy látom. Itt nincs. No, legalább megmutathatom neked az egész házat — mondta a visszatérő Denry.

— És bevezette anyját a fényesen kivilágított előcsarnokba.

— Itt is jó meleg van — jegyezte meg Machinné.

— Az egész ház gőzfűtéses; itt nincsenek kandallók — magyarázta Denry.

— Itt nincsenek kandallók?

— Bizony nincsenek, nem kell a rostélyt fényezni, a hamut kiszedni, a szentet felhordani,

a kandalló parkányát leporolni, szénfogat tisztítani.

— És ha nyáron kell neki egy kis meleg?

— Előre nem látott eshetőségekre minden szobában gázkályha van felszerelve.

Machinné körülnézett a szobában.

— És minden tökéletesen kész! És oly meleg, mint a pirított kenyér — mondta.

— Hiszen így rendelkezett. Nem is tudom elképzelni, hol az ördögbe lehet — felelte Denry.

E perczben hosszan és élesen megszólalt a villamos csengő. Machinné felugrott.

— Itt van! — mondta Denry és a kapuhoz sietett.

— Meg vagyunk áldva! Mit fog mondani, ha bennünket így itt talál? — mormogta Machinné.

— Sokat törődöm vele — mondta gondtalanul Denry és kinyitotta a kaput.

V.

Hárman álltak a tisztára mosott márvány lépcsőn: a Cotterill házaspár és leánya.

— Tessék csak besétálni! Helyezzék magukat kényelembe. Ezt csináltuk mi is, — üdvözölte őket vidáman Denry és azután hozzátette. — Látom, magukat is meghívta.

— És kitűnt, hogy Wilbraham csakugyan meghívta őket is. Levelet írt Londonból, hogy örülne, ha Cotterillék éppen ez este ottpanná-



CSAPATAINK ÁLTAL LEFOGLALT OROSZ HAJÓK AZ ODESSZAI KIKÖTŐBEN.

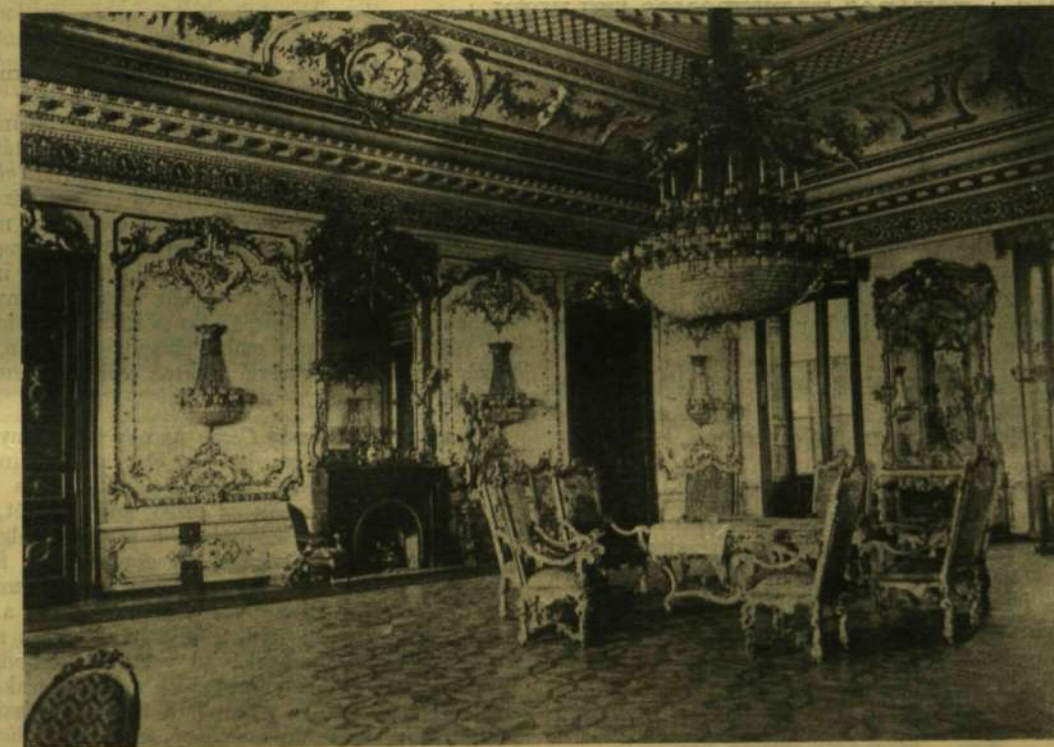
A lépcső kanyarulatán, a korlátot áthajolva állt már, mikor ezeket mondta.

A bizalmas hang, a melylyel Nellyt hívta és még inkább Nelly rögtöni készséges felelete, új gondolatokat keltettek Machinné fejében. De azért nem hegyezte jobban a fülét, nem hőkölt vissza, sőt más erőmutatványokat sem csinált, a mint azt hasonló esetekben más, jómodorú fiúk anyja tenni szokta; még csak füle-botját sem mozgatta. Egyszerűen amint mondott:

— Tetszik nekem, hogy a korlát gombja fekete porcellánból való.

— Ebben a házban minden kilincs vagy gomb fekete porcellánból készült — felelte Denry. — Mert azon sohasem látszik a piszkos. De ha mégis fejébe venné valaki, hogy megtisztítsa, nedves ruhával pillanat alatt megteheti.

Nelly most Denry mellett állt. Megnőtt lilaududno óta. Már nem pirult el minden perczben. Ha hirtelen hozzáfordultak, már minden önkínzás nélkül tudott felelni a kérdésekre. Sőt sokkal hosszabb ideig tudott most minden fáradtság nélkül beszélgetést folytatni, mint a mennyi ideig pár évvel ezelőtt fáradtság nélkül ugrálni képes volt. Most már nem képzelte, hogy mindenki őt nézi az utcán és nem félt, hogy mindenki hibát talál a megjelenésében. Elrontotta már, idegenségen, több szeretetreméltó és elég ártatlan fiatal férfi életét azáltal, hogy nem akart hozzájuk nőül menni. És mégis,



FOGADÓTEREM AZ EGYKORI KORMÁNYZÓI PALOTÁBAN.

nek be hozzá és még megemlítette, hogy mivel már szerencsése volt Cortteill kisasszonnyal is találkozni, talán lenne a kisasszony olyan kedves és elkísérné a szüleit.

— Ez mind szép, de ő nincs itt, — mondta üdvözlés közben Denry. — Talán lekéste a vonatot vagy valami más baja esett. Most már holna peggel előtt nem érkezhetik meg. De a háza úgy látszik, kész a befogadásra...

— Kész bizony! És maga hogy van, kedves Cotterillné? — szólt közbe Machinné.

— Így most készen megzemléhetünk mindent. Azt hiszem, ezért is kéretett magához, — fejezte be mondókáját Denry.

Machinné gyorsan és izgatottan magyarázta, hogy őt nem hívták meg, ő üzleti ügyben kereskedik itt.

— Jöjjenek fel az emeletre, — mondta Denry, a ki egymás után fordította a kapcsolókat és így folyton fokozta a ragyogást.

Machinné tiltakozott: Mit fognak Cotterillék rólad gondolni? Úgy viselkedsz, mintha minden a tied volna. Igazán bámullak!

— Én a tulajdonos megbízottja vagyok ebben a városban, — felelte Denry. — És Cotterill építette ezt az áldott házat. Ha Wilbraham magának akarta tartani ezt a vísköt, nem kellett volna senkit megbízni. Gyerünk előre Nelly!



A VÁROS CSAPATAINK BEVONULÁSA UTÁN.



A ROBBANÁS SZÍNHELYE.



AZ UTCÁRA DOBOTT ELEKTROGENERATOR.

ROBBANÁS A FŐVÁROS ELEKTROMOS TELEPÉN.

űgy látszott, a mint most a lépcsőn Denry mellett állt és várta az idősebb nemzedék felkészülését, hogy a tapasztalatok e hihetetlen gyarapodása és a változatos emberi természet ismeretének súlya ellenére is maradt még benne valami kis leányos és félnék csintalanság; élt még benne a régi Nelly!

A társaság felért az első emeletre. Az első emelet csodákban még felülmúlta a földszintet is. Mindegyik hálószobában két-két alumínium csap eresztett hideg és meleg vizet a hozzájuk tartozó márványmedencébe és e medencéknek alul lefolyása is volt. Tehát sehol semmi szükség a vízfordásra. A víz jött a fogyasztóhoz és minden szoba a saját vezetékéből fogyasztott. Az ágyak fekete, zománcozott vasból készültek és igen könnyűek voltak. A padlót linoleum borította és csak olyan nagyságú szőnyeget terítettek rá, a melyeket félkézzel ki lehetett rázni. A falak szürke zománcozott festékkel voltak kifestve. Cotterillné, mindent látó szemével felfedezett olyan részletet is, a mi kikerülte Machinné figyelmét. Sehol sem látott és sarkot. Minden sarok, minden szöglet ki volt kerekítve, hogy könnyítse a tisztogatást. És minden fal és minden padló és mennyezet és minden beépített berendezési tárgy mosható volt és minden bútort zománcozott volt és így pár perc alatt át lehetett törölni egy ruhával, a helyett, hogy mint a közönséges bútort, másfél napig kellett volna három ruhával és sokféle szagos szerrel fényezni. A fürdőszoba teljesen vízhatlan volt; csövel lehetett öntözni és gázkályha segítségével annyi meleg vizet lehetett készíteni, a mennyit csak akartak. Denry, látszólag, teljesen tisztában volt Wilbraham találmányainak minden részletével és nagy élvezettel magyarázta:

— Meg vagyunk áldva! — kiáltotta Machinné.
— Meg vagyunk áldva! — kiáltotta Cotterillné — kétségtelenül példáját követve.
Lementek az ebédlőbe, a hol a láthatatlan Wilbraham megbízásából, vacsorára terített asztal állt. Itt a hölgyek újból dicsérni kezdték Wilbraham bölcsességét, mert lehetőleg kerülte az ezüst használatát. Minden, a mi asztalterítésnél porcellánból is készülhetett, porcellánból is készült. A villák és kanalak galvanizált fémből voltak.

— Nohát, ezt a házat eseléd nélkül is tisztán tudnám tartani! — jelentette ki Cotterillné.
Machinné helyeslően bólintott.
— És ha nagykaritást akarának csinálni, a hogyan maguk ezt nevezik, — szólta Denry — itt van porszívógép is.

A porszívógép ez időben a civilizáció legutolsó vívmánya volt és Bursleyben csak most telepített le az úrcikk első képviselője. Denry

megmagyarázta a porszívó használatát is a háziasszonyoknak, a kik ilyen még nem igen láttak.

— De tulajdonképpen miért is veszzen kárba a vacsora, — jelentkezett most újra Denry. — Meg kell ennünk. Biztosíthatom magukat, ő is szeretné, ha elfogyasztanánk. Foglalanak helyet kérem, magamra vállalom a következő menyeket!

Machinné még jobban habozott, mint a másik két hölgy.

— Mégis csak furcsa, ha ő nincs itt. — És a fejét rázta.

— Mondtam már, hogy bolond, — felelte Denry.

— Pedig én mindezek után nem hiszem, hogy bolond, — jelentette ki szárazon Machinné. Ez legalább a legokosabban berendezett ház, a mit valaha láttam.

— Űgy, — felelte Denry, majd hozzátette. — Ejnye, észre sem vettem azt a három palackot a pohárszéken.

(Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A Doberdó védelme az első isonzi csatában.
Báró somorjai Lukachich Géza altábornagy, a ki tudvalevőleg a doberdói fensik csodával határos védelmezésével érdemelte ki magának a Mária-Terézia rendet, nagyon becses, a jövőre nézve dokumentumul szolgáló s a jelenre nézve is rendkívül felvilágosító hatású könyvet adott ki a Doberdó védelméről. A katoná-ember tárgyilagos-ságával, de az igaz magyar ember lelkesedésével és a magyar katoná önfeláldozása iránti elismerésével mondja el a háborúnak számunkra egyik legizgalgatóbb és merőben katonai szempontból nézve is egyik legtöbb figyelemre méltó részletét. Előbb összefoglalja az olasz háború nagyjában ismert előzményeit, elmondja miképpen, mekkora és milyen erőkből alakították meg az úgynevezett montalcinei csoportot, a melynek a fenyegető olasz betörés elleni első védelme volt a feladata, magyarázza, mi módon erősítették meg műszakilag a doberdói fensiket még az olasz hadüzenet előtt, nagy sietséggel aránylag kevés rendelkezésre álló erővel. A tulajdonképeni harcok ezután következtek az Isonzó alsó folyásánál való átkelésre tett olasz kísérletekkel, melyeket a mieink hihetetlenül kevés erővel tudtak feltartóztatni 1915 május 24-től június 4-ig. Június 4-én, mikor az olaszok végre át tudtak kelni a folyón, az ő részükön két gyalogos hadosztály állott 24 zászlóaljjal, egy lovas hadosztály, egy hadtest összes tüzérsége és még nehéz tüzérség is, nekünk pedig mindössze egy gyöngye létszámú, mindössze 600 puskát számláló népfelkelő zászlóaljunk volt egyetlen rozoga ágyúval. Ezalatt fáradhatatlanul folyt a munka a Doberdó megerősítésére, úgy hogy mire az olaszok odáig értek, a védelmi berende-

zések már készen voltak. Lukachich tábornok ezután érdekesen mondja el, hogy fészkeltek be magukat az olaszok a doberdói fensik lábánál, hogy folyt a készülődés az első isonzi csatára, hogy tört ez ki június 23-án és dühöngött egész július 5-ig, rettenő erőfeszítéssel és emberáldozattal és bizvást mondhatni, minden eredmény nélkül az olaszok részéről. Eddig tart a könyv anyaga, a mely magában egyedül áll eddigi háborús irodalmunkban, mert szakzerű, bár a nagyközönség számára is érthető leírását adja a háború egy fontos részletének olyan ember megvilágításában, a kinek magának is vezérlő szerepe volt az események intézésében.

Viaszfigurák. Tormay Cécile új novellás könyve valamivel távolabbra jut az élet realitásainak részletes ábrázolásától, mint regényei. Nem az foglalkoztatja elsősorban az író nő érdeklődését, a mi a világban történik, hanem a történelmi dolgok értelme, az emberi érzésben és gondolatban fölvert visszhangja, az az eszmei elem, a mely minden történelembe benne van annak számára, a ki eszmélkedő szemmel nézi a világot. Ezért a novellák nagyobb részének van valami szimboliztikus íze; többet, súlyosabbat és mélyebbet akarnak kifejezni, mint a mennyit a történelmi felszín mutat. Szívesen fordul némileg exotikus milieuk felé: a Karszt félelmetes sziklához, a tengerparti halászfalu primitív környezetéhez, a messze múltba visszanyúló, nyugodt, megfigyelő és eszmélkedő lélekkel néz körül mindenütt és egyenletes, tömött, világos mondatokkal mondja el a mondánivalóit. Nyugalma alatt azonban erős líra belső izgalma rejtezik, a melytől szavai elevenésséget és néha erőt is kapnak: az emberi lélek olthatatlan örök szomorúsága festi alá a képeket, a melyeket rajzol. Mindezek felett valami megnyugtató érettség lebeg, az író nő mintha már túl lenne mindenben, a mi az ember belső látását megzavarja és bizonytalanná teszi, mintha eljutott volna a megértés ama fokáig, a mikor már tisztában van mindennel, egy szilárd pontról nézi a világot és az emberi sorsot s fölébe emelkedett volna mindenféle izgalomnak. Egy asszonyiasan lágy, szeretetteljes és megértő életfilozófia szomorú mosolygása érzik ki szavaiból s ez ad novelláinak különös zamatot annak számára, a ki ki tudja érezni belőle. Formában is teljesen érettek és készek a novellák, erős a kompozíciójuk, a hatások pontosan vannak elosztva bennük, a kép mindenütt tiszta és világos, a mondánivaló a maga egészében világlik ki, csak nem mindig egyforma súlyos. A mi egyetlenlenség van a könyvben, az mind abból folyik, hogy a mondánivaló súlya nem mindig áll arányban az elmondás gondjával és a ráfordított alakító erővel. A legjelentékenyebb két novella a *Fehér halál* és az *Aeterna Hungaria* címűek. Az elsőben egy karszti pásztoroknyóhában beleszort a hóföregtetben a pásztor-család, elfogy a fűtőanyagjuk, a megfagyás réme szorongatja őket, végre végső kínjukban feltűzik a tűz előtti Krisztus-kép keresztjét s aztán babonás borzadással elhúzódnak a pásztorlegénytől, a ki a keresztet levágta és tüzet rakott a fájából. A hó nesztelen, félelmetes hullám, az emberek egyre

fokozódó halálfélelme és a végén babonás borzadása nagy írói erővel van ábrázolva a novellában. Az *Aeterna Hungaria* Buda várának a törököktől való visszafoglalása idejéből mutat egy jelenetet: a magyar meghasonlás, a testvérharcra mindig kész frakciózus szellem erővel és finom írói tapintattal megfestett képét.

Szegény Erdély. Tábori Kornél újságíró társunk, a ki annak idején mint újságtudósító végigcsinálta az erdélyi román betérés és a menekülés kálváriáját, majd az első között járta be a felszabadult vidékeket, most könyvben írta meg tapasztalatait, és emlékeit. Érdekes könyvet írt; különösen a nagyszámú anekdotikus epizódok fognak benne általános érdeklődést kelteni, mert nem egy köztük dokumentum-szerű módon jellemző vonásait rögzíti meg a valamennyiünk előtt emlékeztető erdélyi veszedelemek.

A Jó Pajtás. Benedek Elek képes gyermeklapja legújabb, április 21-iki számába Lécsy József, Feléki Sándor és Kelemen Andor írta verset, Cholnoki László elbeszélést, Berényi Lászlóné és Balás Béla érdekes történeteket. Benedek Elek folytatja Rókané komámasszony budapesti utazásának kalandos történetét. Kapun Imre érdekes cikket írt. Sok szép kép, kis krónika rovat, a rejtvények és szerkesztői üzenetek egészítik ki a szám gazdag tartalmát. A *Jó Pajtás*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára egész évre 16 korona, fél évre 8 korona, negyed évre 4 korona, egyes szám ára 32 fillér. Mutatónyaszmókat kívánatra küld a kiadóhivatal, IV. ker., Egyetem-utca 4.

A HÁBORÚ NAPJAI.

Április 11. A nyugati harctéren az Armentières melletti csata április 9-ike óta teljes erővel tart. Quast német tábornok hadserege Armentières és Peshubert között a Lys déli és a Lawe keleti partján elfoglalt az angol és portugál állásokat. Bois Grenier és Neuve Chapelle elfoglalása után az iszapos tölesmérzön keresztül való első támadás alkalmával birtokába vette a szívós védelemre berendezett nagy síkságot. A németek ki-erőszakolták a Lys folyón való átkelést. Tegnap a támadást még szélesebb arcvonalon folytatták. Sixt von Arnim tábornok csapatai elfoglalták Hollebekét és az ehhez dél felől csatlakozó első angol vonalakat. Messines magaslátát rohammal elfoglalták. Warnetonról délre a ploegsheerti erdőig nyomultak elő és elérték a Ploegsheert—Ar-

mentières országot. Quast tábornok hadserege több ponton Armentières és Estaires között átlépte a Lys folyót s északi partján harcban áll újonnan harcbavetett angol csapatokkal. Estairesről délre harcolva elérték a Lawe folyót és a Bethunetól északra elterülő vidéket. A foglyok száma jóval meghaladja a 10,000-et.

Április 12. A nyugati harctéren Armentières elesett. Angol védőcsapata, északról és délről átkarolva, visszavonulási útjától elvágva letette a fegyvert. Armentièresről északnyugatra a németek tért nyertek, nyugatra pedig visszavetették az ellenséget Bailloul és Merville irányában. Merville elfoglalták. A Lys déli partján a németek kiküzdötték az átkelést a Lawe folyón s Merville közeléig nyomultak elő. Az Armentières csata összes zsákmánya eddig 200,000 fogoly és több mint 200 ágyú. A Somme két oldalán elterülő harctéren ellentámadások fejlődtek ki.

Április 13. A nyugati harctéren a Lys melletti csatáterén a németek támadásai a sebtében odavont angol hadosztályok ellen sikeresen haladnak előre. A messines magaslattokról kiindulva a németek a Steen-patakon keresztül előnyomultak és elérték Wulterzheim keleti szélét. A ploegsheerti erdőtől délre északnak kanyarodtak, rohammal elfoglalták a rosignoli megerősített magaslattal és az erdő északi szélé mentén előretolt osztagokkal egyesültek. Az erdő átkarolással jutott kezükre. Az Armentièresből Bailloulba és Mervillebe vezető vasutak között támadásokat egészen a Bailloulból Merisbe vezető vasútig és a Nieppe erdő keleti széléig vitték előre. Mervilleből délre leküzdötték a Clarence folyó akadályát és Loeben rohammal történt elfoglalása után Bethunetól északnyugatra elérték a Labassée-csatornát. A Somme mindkét oldalán tüzérségi tűz.

Április 14. A nyugati harctéren a németek a lysi csatáterén tért nyertek. A Douve-pataktól délre áttörték a Wulverghintől délnyugatra levő ellenséges állást és rohammal elfoglalták Nieuvekerket. Estére birtokukba jutott a helységtől nyugatra elterülő magaslattal is. Bailloulnál váltakozó harc volt. A németek elfoglalták Merrist és Vieux Berquin helységeket. A Somme két oldalán tüzérségi harcok.

Április 15. Finnországban partaszállított német csapatok fegyveres bandákkal vívott heves harcok után, a német tengeri haderőtől erőlyesen támogatva, bevonultak Helsingforsba. A nyugati harctéren a Lys melletti csatáterén sokszor támadt elkeseredett közelharc. Nieuvekerketől dél-

nyugatra, valamint Bailloul és Meris közt a németek angol géplegyver-fésszkeket foglaltak el. A Bailloulból és a Bethunetól északnyugatra levő területek ellenséges ellentámadások összehozták. A Somme mindkét oldalán mérsékelt tüzharc.

Április 16. Finnországban a jég okozta nagy nehézségek leküzdése után partaszállított német csapatok Lappraesken túl észak felé nyomultak, többszörösen megtörték az ellenséges ellenállást és Luhtitól keletre elérték a Tammerforsból Vyborgba vezető vasutat. A nyugati harctéren a németek támadásai a Lys-menti csatáterén teljes eredményel jártak. Az 1917. évi Vytshaete-csatából eredő töleséket a németek rajtaütéssel elfoglalták. Meglepető támadásban rohammal elfoglalták Wulverghinet és az e helység mindkét oldalán levő állásokat. A síkságon támadva feljutottak Nieuvekerke és Bailloul magaslataira és azokat elragadták az ellenségtől. Az angolok támadásai Locon ellen meghiúsultak. A Somme két partján a tüzérségi harc csak a Luce-patak mentén, Moreuil és Montdidier vidékén vált erősebbé.

Április 17. A nyugati harctéren a tavalyi flandriai csata színterén a németek megszállták Passchendael és Beclerenél és Gheluvelnél is előretolták vonalaikat. A Lystól északra rohammal elfoglalták Wytshaete falut, kivették az ellenséget az innen északra vezető és nyugatra elterülő magaslattokról. A Wulverghintől délnyugatra kiterő ellenséget a Douve-patakon túra szorították vissza. Bailloul és ettől északra Cappeyendé és Metereut elfoglalták. Az angolok a francziáktól támogatva hasztalan igyekeztek Metereut és a Merrys két oldalán elvesztett területet visszaszerezni. A Somme két partján heves ágyúharcok. Az olasz harctér számos pontján ellenséges felderítő kísérleteket visszautasítottunk.

HALÁLOZÁSOK.

Hósi halált haltak: A 310. honvéd gyalogezred tisztikara gyászalpon jelenti bajtársának, ZACHAR PÁL, 16. honvédgyalogezredbeli őrnagynak, a Lipót-rend, a harnadosztályú vaskorona-rend, a Lipót-rend, a harnadosztályú katonai érdemrend, mindkét signum laudis, a német vaskereszt tulajdonosának, stb. Kameniec-Podolskiban, négy évi eredményekben igen gazdag harctéri szolgálat után a hadszínterén szerzett betegségében, 39 éves korában történt elhunytát. — Dr. STANKOVICS FERENCZ ügy-

Könyv-Zoltán

DIANA CRÈME **DIANA PUDER**

DIANA PUDER CRÈME

Próbadoboz illetve tégely ára 2 korona. — Nagy doboz illetve tégely ára 4 korona.

Mindenütt kapható!

LOHR MÁRIA (KRONFUSZ)

A főváros első és legrégebbi cipkeztető, vegyíztető és kalmestető gyári intézete.
Gyár és VIII. Baross-u. 85.
Fiókák:
II. Fő-utca 27, IV. Eötvös-út 6, Kecskeméti-utca 14, V. Harmad-utca 4, VI. Teréz-körút 39, Andrássy-út 16, VIII. József-krt 2. Telefon: Józsa. 2-37.



Csak a szakosodott **Baromfi-tenyésztés** mint fő- vagy mellékfoglalkozás legjobban bevált.
Keltetőgépeinkkel láthat el minden háztartást **hussal és tojással**.
Fogyasztásra kész baromfi 7-8 hét alatt.
Csonthélingépeket mindenféle baromfi és apróállat tenyésztési berendezést legelősebben vásárol a **Nickerl és Társa R. T.-nél**. Kizárólagos vállalat szakosodott baromfi és apróállattenyésztő telepek berendezésére.
BUDAPEST, 27. szám. V., Vilmos-eszár út 52. Kérje át a 27. sz. árjegyzéket.

Pénzét vissza-



tyukszem-szemölcs, birkeményedősejt a Ria-palczam három nap alatt fájdalom nélkül gyökeresül ki nem írja. Ezekre menő hála- és köszönőlevelek. Ára 1044/6 levélrel 2,40 K üvegként, 3 üveg 5,50 K és 6 üveg 8,50 K. **KEMÉNY, Kassa I. Postafiók 12/123**

RENDELÉSNEK SZIVESKEDJÉK

LAPUNKRA HIVATKOZNI

Második kiadásban jelent meg

A VILÁGHÁBORU

Vezérfonal iskolai tanításokhoz és tájékoztató a nagyközönség számára

A Magyar Paedagogiai Társaság megbízásából szerkesztette

dr. IMRE SÁNDOR

az állami polgáriok. tanítóképzőintézet tanára, egyetemi magántanár.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter támogatásával.

Ára 12 korona.

E kötetet Angyal Dávid egyetemi tanár, Balanyi György főgimn. tanár, Kemény Ferenc reálisk. igazgató, Lítke Aurél pedag. tanár, Márki Sándor egyetemi tanár, Pilch Jenő honvédelezredes, Rácz Gyula a f. v. Statisztikai Hivatal titkára és a szerkesztő tollából a következő háborús kérdésekről nyújt összefoglalást: a háború világtörténelmi előzményei, a hadi események (számos ábrával), az ország belső története a háború alatt, a hadviselő államok földrajza, a háború és a gazdasági élet, a közművelődés, a társadalmi mozgalmak, a közegészségügy és a háború, a közérköltés, és a háború, elméletek a jövőről; befejezésül: szempontok a háborús kérdések iskolai feldolgozására.

A FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Kapható:

Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nél Budapest, VI., Andrássy-út 21. és minden könyvkereskedésben.



17. SZÁM. 1918. (65. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, ÁPRILIS HÓ 28.

Szerkesztési iroda: IV. Vármezeje-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.Egyes szám
ára 80 fillér.

Előfizetési feltételek:

Egészévre — 40.— korona.
Félévre — 20.— korona.
Negyedévre — 10.— korona.Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldíj is csatolandó.**ISMERETEK TÁRA**

Szerkesztik ENDREI ÁKOS és MÁRTON JENŐ

Az Ismeretek Tára az iskolai ismereteknek rövid, de alapos magyarázata. — Eddig megjelent:

1. Szemkő Aladár. Magyar nyelvtan helyesírási szó-tárral ————— K 1.40
2. T. Badinyi Sándor. Magyarország oknyomozó története. Áttekintő összefoglalásokkal, érettségi és tan-képesítő vizsgálatra készülőknek ————— K 1.80
3. Solty Kornél. Latin nyelvtan gyakorlatokkal és két színes táblázzal ————— K 1.80
4. Lenkei Ferenc. Algebra ————— K 2.—
5. Ujj Gyula. Természettan. I. kötet: Mechanika. Akusztika ————— K 2.80
6. Ujj Gyula. Természettan. II. kötet: Fénytan. Hőtan. Mágnesség. Elektromosság. Kozmografia — K 2.80
7. Márton Jenő. Német nyelvtan olvasmányokkal és gyakorlatokkal ————— K 2.—
8. Endrei Ákos. A magyar irodalom története a fontosabb művek tartalmi ismertetésével. I. rész: Kisfaludy Károly felléptéig ————— K 2.—
9. Endrei Ákos. A magyar irodalom története a fontosabb művek tartalmi ismertetésével. II. rész: Kisfaludy Károly felléptétől a legújabb korig — K 2.—
10. Solty Kornél. Latin mondattan T. Livius, Corn. Nepos, J. Caesar és Phaedrus műveiből vett olvasmányokkal kapcsolatban ————— K 2.—
11. Lenkei Ferenc. Geometria I. rész: Planimetria és trigonometria ————— K 2.—
12. Lenkei Ferenc. Geometria II. rész: Stereometria és analitika ————— 2.—
- 13—14. Sajtó alatt.
15. Fehér Jenő. A tavaszi flóra legközönségesebb virágos növényeinek könnyű és gyors határozója. Kezdek számára. 102 ábrával a bevezetésben K 1.60
16. Tauber N. Nándor. Rövid kereskedelmi levelező a megfelelő német szólásmódokkal ————— K 2.80
17. Fehér Jenő. Az őszi flóra legközönségesebb virágos növényeinek könnyű és gyors határozója. Kezdek számára. 102 ábrával a bevezetésben K 1.20

A LAMPEL R. Kk. (Wodianer F. és Fiai) r.-t. kiadása.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.



NÉMET TÁBOR ZSÁKMÁNYOLT ANGOL SÁTRAKKAL A SOMME-SZAKASZON.

A NYUGATI NAGY HARCZOKBÓL. — Bufa felvétele.